

PROJEKT „PŘÍRODA A KRAJINA BRNA“ ANEB ÚSES VE MĚSTECH

Ing. Vilém ŘÍHÁČEK, Ing. Radim VÍTEK

*ZO ČSOP Veronica, Panská 9, 602 00 Brno
vilem.rihacek@veronica.cz, radim.vitek@veronica.cz*

Úvod

Projekt „Příroda a krajina Brna“ je financován Nadací rozvoje občanské společnosti (NROS) z blokového grantu finančních mechanismů EHP/Norska – projekty tohoto typu přispívají ke zlepšení života v komunitách prostřednictvím aktivit a služeb NNO, v tomto případě ZO ČSOP Veronica. Celkovým cílem projektu je ochrana a rozvoj městské přírody a krajiny na příkladu realizace modelových projektů směřujících ke koncepčním řešením ochrany urbánního životního prostředí. Projekt je zaměřen na odbornou konstruktivní diskuzi, vzdělávání a zapojování veřejnosti do rozhodování. V rámci projektu bude ZO ČSOP Veronica v návaznosti na své předchozí aktivity mimo jiné monitorovat a připomínkovat přípravu nového územního plánu, poskytovat konzultační a koordinační služby pro samosprávu, organizovat osvětové akce a zapojovat se do správních řízení.

ÚSES v městě Brně

Jak je patrné, celý projekt má poměrně široký záběr. Jedním z jeho dílčích cílů je krom jiného i ochrana a rozvoj územního systému ekologické stability (ÚSES) ve vybraných částech Brna. Skladebné části ÚSES jsou integrální součástí zeleně sídla, a musejí se proto řídit specifickými zásadami, vztahy a přístupy. Na rozdíl od ÚSES ve volné krajině, kde je kladen důraz zejména na jejich ekologickou funkci, musejí urbánní ÚSES čelit např. zvýšeným požadavkům na rekreační funkci. Přestože koncepční a případně i projektová dokumentace ÚSES existuje někde i řadu let, k realizacím ve městech dochází jen zřídka. Obecně lze říci, že finální realizaci jednotlivých prvků ve městech brání nedostatek motivace, financí, následné péče a také nevyjasněné majetkové poměry.

Město Brno do současné doby z hlediska realizací ÚSES zůstalo mnohé dlužno. Tuto situaci lze považovat až za ostudnou, neboť vznik teorie ÚSES má základy právě v tomto městě a existuje tu velké zázemí odborných pracovníků, kteří by podpořili uvádění teorie do praxe, ale bez podpory orgánů ochrany přírody lze těžko realizovat jakékoliv segmenty ÚSES. Téměř jedinou realizací je biocentrum místního významu "Na loukách" v k.ú. Mokrý Hora, které se podařilo víceméně prosadit osobním nasazením lidí, kterým zájmy ochrany přírody nejsou lhostejné. Další velkorysé přípravy na regionální biocentra "Žabovřeské louky" a "Cacovický ostrov" zatím zůstávají jen na papíře [1].

Na území města Brna je vymezeno cca 300 biocenter a biokoridorů, z nichž odhadem přibližně dvě třetiny jsou určeny k obnově či realizaci. Podle ústního sdělení Ing. Hany Bernardové z Odboru územního plánování a rozvoje MMB město Brno doposud nemá komplexně vyřešenou otázku správy ÚSES. Péče o stávající funkční prvky ÚSES je odpovídajícím způsobem zajištěna pouze v případě, že jsou součástí lesních pozemků, a to v případě, že je ÚSES zohledněn v lesním hospodářském plánu nebo lesní hospodářské osnově. ÚSES podél vodních toků mimo les je spravován často v rozporu s jejich ekologickou funkcí. Péče o ostatní prvky ÚSES není zajištěna, podobně jako realizace již navržených částí.

„Příroda a krajina Brna“

Pro realizaci prvků ekologické stability jsou v platném územním plánu Brna vymezeny konkrétní zóny a lokality. Pro některé z těchto ploch jsou i vyhotoveny projekty čekající na realizaci. To se týká zejména těch katastrálních území, kde již byly provedeny komplexní

pozemkové úpravy. V drtivé většině se tak jedná o okrajové části města s rozvolněnější zástavbou, která přechází do více či méně zapojených lesních komplexů (sever) nebo přímo do volné zemědělské krajiny (jih). V projektu samotném se hodláme zaměřit především na jižní segment města, který je v důsledku zemědělské činnosti a současnému budování rozsáhlých nákupních center ochuzen o zeleň a přírodní lokality.

První fáze projektu je zaměřena na průzkumy a rozbory. Jelikož jsme si vědomi řady specifík a odlišností, které jsou spojeny s vymezením, projektováním, realizací a následnou péčí o ÚSES ve městech, věnujeme této fázi značnou pozornost. Podklady pro další postup získáváme přenosem zkušeností z jiných měst v ČR, konzultacemi s odborníky a zástupci místních samospráv, studiem dostupných relevantních článků, publikací a metodik. V rámci projektu počítáme i s návštěvou vytipovaných měst v zahraničí, ve kterých se budeme snažit získat potřebné informace a zkušenosti o budování a údržbě systémů ekologické stability v urbanizovaném prostoru.

Další etapa projektu bude spočívat v tzv. osvětové fázi, ve které oslovíme prostřednictvím úvodního semináře co největší počet úřadů brněnských městských částí. Na semináři samotném se budeme snažit předat účastníkům informace o problematice ÚSES, motivovat je k aktivitě směřující k realizaci projektů a nabídnout jim spolupráci při této realizaci. Prostřednictvím dotazníků hodláme oslovit i samotné obyvatele vybraných městských částí.

Stěžejní fáze celého projektu bude zaměřena na poskytování konzultačních a koordinačních služeb vybraným městským částem, tedy těm které se rozhodnou pro realizaci ÚSES na svém katastru nebo o ní budou uvažovat. Tato poradenská činnost bude spočívat ve zprostředkování relevantních informací o ÚSES – tj. o možnostech a způsobech jejich financování, o získaných zkušenostech z jiných měst v ČR a zahraničí, atd.

Výsledky celé naší činnosti bychom pak rádi shrnuli na závěrečném semináři, resp. kulatém stole, ke kterému budou přizváni všichni potencionálně zainteresovaní účastníci. Dalším výstupem by měla být informační brožura obsahující obecné informace o procesu budování a údržby městských ÚSES a to ve formě jednoduchého návodu pro místní samosprávu „jak na to“.

Kontinuální součástí celého projektu bude propagace ÚSES v Brně, která bude spočívat zejména v pořádání lektorovaných exkurzí do zajímavých městských a příměstských lokalit a uspořádání panelových diskuzí pro odbornou i širší veřejnost. V rámci projektu také budeme vstupovat do správních řízení týkajících se kácení stromů ve městě. Tato aktivita bude probíhat v součinnosti s brněnskou akademickou obcí a bude postavena na zapojování vysokoškolských studentů do projektů utvářejících veřejná prostranství.

Závěr

Ačkoliv má zdárné ukončení tohoto projektu řadu možných úskalí, hodláme jeho prostřednictvím posunout či minimálně rozvířít debatu o ÚSES v městě Brně. Zlepšování situace lze totiž očekávat krom jiného právě ve spojení s osvětou, publikováním a zveřejňováním kladných příkladů. Podle základní ideje projektu by měla naše organizace v průběhu jednotlivých fází působit jako mediátor mezi zúčastněnými stranami a oživit tak na mnoha místech uvádající proces obnovy a realizace ÚSES v našem městě. Proto bychom rádi uvítali jakékoliv připomínky, návrhy či doporučení od osob, kterým leží na srdci další rozvoj ÚSES nebo jsou s jeho tvorbou jakkoliv svázáni. Kontakty na koordinátory projektu a další informace lze najít na webových stránkách www.veronica.cz/uses.

Literatura

[1] **ZÍMOVÁ, E.** Územní systém ekologické stability. *Veronica: časopis pro ochranu přírody a krajiny*, 2007, roč. 21, zvláštní vydání č. 19, s. 8-10.